

"עַד אִם פָּלוּ לְשִׁתְּת", מֵה מִשְׁמַעוֹתַי שֶׁל הַמִּילָה 'אִם'?

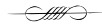
☞ רש"י: 'אם' במובן של אשר, עד שיכלו לשתות⁹⁰.

☞ רד"ק: 'אם' כמילת תנאי. רבקה אמרה: אשאב להם, עד שאראה, אם יכלו לשתות, אז אחדל מלשאוב להם.

"עַד אִם פָּלוּ לְשִׁתְּת", אִיךְ הַצְלִיחָה רַבְקָה לְהַשְׁקוֹת לְבַד אֶת הַגְּמָלִים?

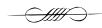
☞ רבינו בחיי: את הגבורה הזו, לשאוב לכל גמליו, קיבלה רבקה בסיוע אלוקי. לילדה בת שלוש אין יכולת לעשות זאת ללא סיוע משמעותי.

כ וַתִּמְהַר וַתַּעַר כְּדָה אֶל הַשִּׁקָּת וַתָּרֶץ עוֹד אֶל הַבְּאֵר לְשָׂאב וַתִּשָּׂאב לְכָל גְּמָלָיו:

"וַתָּרֶץ עוֹד אֶל הַבְּאֵר לְשָׂאב", כִּמָּה פַעֲמִים רָצָה אֵל הַבְּאֵר?

☞ אלשיך: שאיבת מים להשקיית עשרה גמלים צמאים, מצריכה מאמץ גדול והרבה שאיבות. הקב"ה עשה לה נס, שהיא נצרכה ללכת לשאוב מהבאר רק פעם אחת עבור כל גמליו. 'וַתָּרֶץ עוֹד' - ריצה אחת, ולא פעמים רבות, ונכנסה ברכה במעשה ידיה, שהספיקו המים לכל גמליו.

מתחילת הפרק מכונה אליעזר 'עֶבֶד'⁹¹, והחל מפגישתו עם רבקה הוא נקרא 'הָאִישׁ'⁹², והחל מכניסתו לבית בתואל מכונה שוב 'עֶבֶד'⁹³. מה ההסבר לשינויים?

☞ מדרש שכל טוב⁹⁴: "לפי שהיה נוהג עצמו בפרישות ובהצנע, כדרך רבו, עד שאמר

☞ הערות ☞

90. וכן ביאר בכור שור.
91. בתחילה, עד פסוק יז, מכונה ארבע פעמים 'הָעֶבֶד', כינוי שאינו מכובד: 'וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד' (לעיל פסוק ה), 'וַיִּשֶׂם הָעֶבֶד אֶת יָדוֹ' (לעיל פסוק ט), 'וַיִּקַּח הָעֶבֶד' (לעיל פסוק י), 'וַיָּרֶץ הָעֶבֶד לְקִרְאָתָהּ' (לעיל פסוק יז).
92. החל מפסוק כא ועד פסוק לב מכונה שש פעמים 'הָאִישׁ': 'וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאָה לָּהּ' (לקמן פסוק כא), 'וַיִּקַּח הָאִישׁ' (לקמן פסוק כב), 'וַיִּקְדֵּ הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה' (לקמן פסוק כו), 'וַיָּרֶץ לָבֶן אֶל הָאִישׁ הַחוּצָה' (לקמן פסוק כט), 'וַיָּבֹא אֶל הָאִישׁ' (לקמן פסוק ל), 'וַיָּבֹא הָאִישׁ הַבְּיָתָה'
93. החל מפסוק נב, שוב מכונה 'עֶבֶד' שבע פעמים, עד סיום הפרק: 'וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עֶבֶד אַבְרָהָם אֶת דְּבָרֵיהֶם' (לקמן פסוק נב), 'וַיֵּצֵא הָעֶבֶד כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב' (לקמן פסוק נג), 'וַיִּשְׁלַחוּ אֶת רַבְקָה... וְאֶת עֶבֶד אַבְרָהָם' (לקמן פסוק נט), 'וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת רַבְקָה וַיִּלְךְ' (לקמן פסוק סא), 'וַתֹּאמֶר אֶל הָעֶבֶד מִי הָאִישׁ הַלְזֶה... וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד' (לקמן פסוק סה), 'וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק' (לקמן פסוק סו).
94. לקמן פסוק כא.

'עֲבַד אֲבֹרָהּ אֲנֹכִי'⁹⁵, ומכאן ואילך קראו עבד כבתחילה, מכאן שאין אדם נענש בכינוי שם לחברו, אם הוא הודיע בעצמו הכינוי".

❧ **רבינו בחיי**⁹⁶: בתחילה הוא מכונה 'עֲבַד', בהתאם למעמדו. משהתלווה לשליחותו החשובה מלאך, ואליעזר התבונן בהצלחת מעשיו החל להיקרא 'הָאִישׁ', על שם המלאך שהתלווה אליו⁹⁷, שמכונה 'אִישׁ'⁹⁸. ומשהסתיימה שליחותו ואמרו לו לבן ובתואל 'הִנֵּה רִבְקָה לְפָנֶיךָ קַח וְלֶךָ'⁹⁹, חזר למעמדו הקודם ונקרא שוב 'הָעֶבֶד'. אמנם בהמשך, לאחר שהסתיימה שליחותו, הוא מכונה 'הָאִישׁ'¹⁰⁰, אולם אין אלו דברי התורה, אלא דברי אחיה ואמה, שלא היה מכובד שישאלו אותה 'התלכי עם העבד הזה. אכן בהמשך הוא מכונה 'הָאִישׁ'¹⁰¹, 'וַתִּקְרָא רִבְקָה וְנִעְרָתֶיהָ וַתִּרְפָּנֶה עַל הַגְּמָלִים וַתִּלְכְּנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ...'", והם דברי תורה, אך לא היה זה לכבודה של רבקה שייכתב 'ותלכנה אחרי העבד', ועל כן כתבה התורה "וַתִּלְכְּנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ".

❧ **רבי זלמן סורוצקין**: משראה אליעזר את הניסים הגלויים שעשה לו הקב"ה, השתחוה לה', להודות לו על כל החסד שעשה עם אדונו, ונהפך מעבד לאיש, שאין על גביו, אלא רק ה' אלוקי השמים והארץ, עד לסיום השליחות, ששב למדרגתו, כעבד.

כא וְהָאִישׁ מִשְׁתַּאֵה לָּהּ מִחֲרִישׁ לְדַעַת הַהֲצִלִּיחַ יְהוָה דַּרְכּוֹ אִם לֹא:

"וְהָאִישׁ מִשְׁתַּאֵה", מה משמעות המילה 'מִשְׁתַּאֵה'?

❧ **מדרש אגדה**: "היה שותק, לפי שלא היה יודע אם אותה אשה שאמרה לו 'גַּם לְגַמְלֶיךָ אֶשְׁאֵב', אם היא ממשפחת אברהם".

❧ **פסיקתא זוטרתא**: "ממצמץ ומביט בה".

❧ **רש"י**: "משתומם ומתבהל על שראה דברו קרוב להצליח". אליעזר השתומם לנוכח ההצלחה, שראה שתפילתו קרובה להתממש¹⁰².

❧ הערות ❧

95. לקמן פסוק לד.
96. לעיל פסוק טו.
97. עיין מדרש נחומא פרשת וישב, פרשה ב, על הפסוק "וַיֹּאמֶר הָאִישׁ" (לקמן לו, יז), שמבארים שהאיש היה גבריאל המלאך.
98. עיין דניאל ט, כא: "וְהָאִישׁ גְּבְרִיאֵל", שהמלאך
99. לקמן פסוק נא.
100. לקמן פסוק נח: "וַיִּקְרָאוּ לְרִבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הַתְּלִכִי עִם הָאִישׁ הַזֶּה".
101. לקמן פסוק סא.
102. וכן ביארו אבן עזרא ורבינו בחיי.